

Stockholm 2010-05-03

Behörighetsutredningen

2009 års Behörighetsutredning (Dir.2009:25)

Psykologförbundet lämnar här synpunkter när det gäller rättslig reglering inom det psykologiska verksamhetsområdet.

Allmänt

Det finns idag 10 600 legitimerade psykologer. Av dessa är 8 400 under 65, varav flertalet arbetar inom hälso- och sjukvårdens område. Ca 2 500 är privatpraktiserande psykologer på hel- eller deltid. Psykologförbundet är allvarligt bekymrat över det växande kvacksalveriet inom det psykologiska området. Personer med bristande kunskaper inom psykologisk diagnostik och behandling erbjuder i allt större utsträckning psykologisk rådgivning och behandling riktade till människor med psykiska sjukdomstillstånd. Bristande reglering av behörighet att utöva psykologyrket riskerar att allvarligt hota patientsäkerheten.

Behörighetskrav för att utöva yrket som psykolog

Idag saknas behörighetskrav för att utöva psykologyrket inom hälso- och sjukvården. Vem som helst kan alltså bedriva psykologisk verksamhet och behandla personer med allvarliga psykiatriska tillstånd. Införandet av skyddet för titeln psykolog 1994 har inte lett till någon begränsning i det allmänna utbudet av psykologiska tjänster från personer vars kompetens och utbildning är otillräcklig. Snarare tvärtom har utbudet under de senaste åren ökat kraftigt. Även om titeln psykolog inte alltid används i marknadsföringen, används ofta närliggande titlar som av allmänheten förknippas med titeln psykolog, t.ex. KBT-terapeut, steg-1 terapeut, auktoriserad eller diplomerad samtalsterapeut. Användandet av närliggande titlar i kombination med beskrivning av att utövaren arbetar med psykologiska utrednings- och behandlingsmetoder som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet syftar givetvis till att ge intrycket av att utövaren har den legitimerade psykologens kompetens. Att allmänheten inte har tillräcklig kunskap om innebörden av olika titlar, ansvarsfrågor, tystnadsplikt m.m. bekräftas av de kontakter som Psykologförbundet har med enskilda personer och journalister. Psykologförbundets Etikråd får också genom sin telefonrådgivning kontakt med människor som anser sig felbehandlade av psykologer och terapeuter. Alltför ofta är vederbörande vare sig legitimerad eller medlem i Psykologförbundet och därmed är det inte möjligt för den enskilde att få upprättelse eftersom någon tillsyn eller kontroll då inte finns, vare sig från Psykologförbundets eller samhällets sida.

En oroväckande utveckling är att personer med otillräcklig psykologisk kompetens i allt större utsträckning riktar sig till människor med allvarliga psykiatriskt tillstånd, som t.ex. depression, ångest, fobier, posttraumatiskt stressyndrom, självska debeteende och självmordstankar m.m. Människors psykiska ohälsa har för många blivit en lukrativ marknad som lockar mer eller mindre seriösa utövare. Människor erbjuds bot av depressioner med hjälp av psykologiska behandlingsmetoder. För att i grunden lära sig använda psykologiska behandlingsmetoder på ett kompetent och patientsäkert sätt krävs en fördjupad psykologisk kompetens. Det krävs professionell kunskap för att sätta stopp för processer som får destruktiva inslag och för att kunna bedöma en människas psykiska kapacitet. En person med starka suicidtankar måste behandlas annorlunda än en person som söker personlig utveckling. Psykologisk behandling utförd av personer som inte besitter tillräcklig kompetens kan vara direkt livshotande eller allvarligt skadligt för vissa människor som behandlas.

Den enda behörighetsreglering som finns idag är bestämmelserna i behörighetsförordningen (1998:1513). Här stadgas att endast legitimerad psykolog eller den som genomgår föreskriven praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) är behörig till anställning inom landstingens och kommunernas hälso- och sjukvård. Denna behörighetsreglering är enligt förbundet inte tillräcklig. Psykologisk hälso- och sjukvårdsverksamhet bedrivs också i stor utsträckning av privata vårdgivare, inom kriminalvården, företagshälsovården, statens institutionsstyrelse (SIS), skolor m.fl. och här saknas helt behörighetsreglering för yrkesutövandet.

Det krävs en bättre rättslig reglering för att tillförsäkra patienterna en säker och omsorgsfull psykologisk diagnostik och behandling. Psykologförbundet anser att det är mycket angeläget att legitimation som psykolog införs som behörighetskrav för att utöva psykologyrket inom all hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Utvidgat titelskydd för psykologer

Psykolog är en skyddad yrkestitel inom hälso- och sjukvården vilket innebär att endast den som är legitimerad psykolog eller den som genomgår sin praktiska tjänstgöring som psykolog (PTP) får kalla sig psykolog. Det är inte heller tillåtet att använda en titel som kan förväxlas med en skyddad titel. Skyddet för yrkestiteln psykolog gäller därför även när psykologtiteln används i olika kombinationer som till exempel skolpsykolog, barnpsykolog, kbt-psykolog, neuropsykolog. Syftet med skyddet för yrkestiteln är bland annat att göra det enklare för den enskilde att avgöra vilka yrkesutövare som har erforderlig kompetens och som står under samhällets tillsyn. Titelskyddets begränsning till hälso- och sjukvården innebär en gränsdragningsproblematik. Förbundet får förfrågningar från enskilda personer om det är tillåtet att använda titeln psykolog om man bedriver t.ex. coachning, rådgivning, handledning och konsultation. Det finns en stor okunskap, både inom offentliga och privata verksamheter, om syftet med titelskyddet. Psykologförbundet kan tyvärr konstatera att det fortfarande sker ett inte obetydligt obehörigt användande av titeln psykolog inom alla typer av verksamheter.

Inom t.ex. skolornas elevhälsovård har minst sex fall (under 2009) uppdagats och uppmärksammats av media där personer anställts som psykolog utan att ha legitimation. Personerna har sedan i sin yrkesutövning obehörigen använt sig av titeln psykolog. Psykologernas uppgifter inom skolan är bland annat att göra psykologiska utredningar och bedömningar vilka ofta kan få stora konsekvenser för den enskilde eleven. Genom att använda titeln psykolog kan föräldrar och elever på ett vilseledande sätt få intryck av att personen har haft den legitimerade psykologens kompetens. Ett annat exempel är Högskolan i Skövde som i sin marknadsföring anger att utbildning i socialpsykologi leder till rätt att kalla sig ”socialpsykolog”. Denna utbildning leder inte till någon psykologexamen och är således inte legitimationsgrundande. Personer med denna examen använder sedan i sin yrkesutövning titeln socialpsykolog. Därtill kommer den privata marknaden där personer obehörigen i sin marknadsföring använder sig av titeln psykolog. Psykologförbundet har under många år på olika sätt agerat när det kommit till förbundets kännedom att personer obehörigen använt titeln psykolog. Inte sällan möts förbundet av argumentet att det inte är hälso- och sjukvård och därmed är det tillåtet att kalla sig psykolog. Det finns en uppenbar svårighet med att föra i bevisning att personen faktiskt bedriver verksamhet inom hälso- och sjukvårdens område. Är det tillåtet att kalla sig ”socialpsykolog” om man arbetar med individriktad rådgivning/behandling inom t.ex. företagshälsovården? Skyddet för titeln psykolog måste förstärkas och utvidgas för att allmänheten ska tillförsäkras en garanti att den som utger sig för att vara psykolog faktiskt har legitimation för yrket och står under samhällets tillsyn. Psykologförbundet anser därför att skyddet för titeln psykolog ska gälla inom all psykologiska verksamhet.

Begränsning i rätten att vidta vissa hälso- och sjukvårdande åtgärder

Psykologförbundet har i samband med tidigare utredningar framhållit behovet av ett skydd i lagstiftningen mot hälsofarligt kvacksalveri inom det psykologiska området. Om det införs behörighetskrav för utövandet av yrket psykolog kommer det att innebära en begränsning för personer med bristande kompetens att använda sig av vetenskapliga psykologiska utrednings- och behandlingsmetoder. Däremot löser en sådan reglering inte problemet med att personer använder sig av alternativa metoder för att behandla personer med psykiatriska tillstånd eller funktionshinder. Detta är givetvis också mycket allvarligt och kan innebära allvarlig skada för den som utsätts för behandlingen. Psykologförbundet anser därför att det bör införas begränsningar i rätten att behandla personer med psykiska sjukdomstillstånd och psykiska funktionshinder

Den psykiska ohälsan bland barn och unga har under det senaste decenniet ökat. Detta har också inneburit en marknad för personer med otillräcklig psykologisk kompetens att sälja både utredningar och behandlingar riktade till barn. Psykologförbundet har erfarenhet av personer som utan legitimation som psykolog utför psykologiska utredningar, bedömningar och behandlingar av barn. Att göra sådana utredningar kräver mycket goda psykologiska kunskaper om barns utveckling och funktioner. När det gäller åldersgränsen för rätten att behandla barn förespråkar därför Psykologförbundet att denna höjs till 18 år, alternativt 15 år.

Specialistutbildning för psykologer

Psykologförbundet önskar i detta sammanhang även lyfta frågan om en statlig reglering av psykologernas specialistkompetens. Psykologförbundet har sedan 1992 en reglerad treårig specialistutbildning för psykologer. Specialistbehörighet ges inom tre områden; Klinisk psykologi, pedagogisk psykologi och arbetslivets psykologi. Inom varje område finns olika inriktningar. Inom klinisk psykologi finns bland andra; Barn- och ungdomspsykologi, vuxenpsykologi, neuropsykologi och psykologisk behandling/psykoterapi. Kontinuerlig utveckling av befintliga och införande av nya specialinriktningar görs i syfte att följa kunskapsutvecklingen och samhällets behov av specialistutbildade psykologer. Hälso- och sjukvården har idag ett stort behov av specialistutbildade psykologer inom en rad områden bl.a. inom psykiatri och inom området psykologisk behandling/psykoterapi. Psykiatrisamordnaren lyfte i sitt betänkande bland annat fram behovet av psykologer med hög klinisk kompetens kring psykiska sjukdomstillstånd och psykiska funktionshinder inom specialistpsykiatri. Specialistpsykologer skulle kunna användas mer för bedömning och diagnostisering vilket skulle kunna minska trycket på specialisläkarna. Förbundet har också noterat ett ökat intresse från vårdgivarna att inrätta specialist- och specialiseringstjänster.

Det finns idag ca 1 600 psykologer med specialistkompetens i klinisk psykologi och antalet sökande till specialistutbildningen har de senaste åren ökat kraftigt. Under perioden 2007-2009 sökte ca 250 psykologer till specialistutbildningen inom området klinisk psykologi. Motsvarande utveckling av specialistutbildning för psykologer finns också i våra nordiska grannländer, Norge och Danmark. I Norge har utvecklingen kommit lite längre och där påbörjar hela 80 procent av psykologerna specialistutbildningen ett år efter att de erhållit auktorisation som psykolog.

Psykologförbundet anser att det angeläget att frågan om en statlig reglering av psykologernas specialistkompetens utreds närmare.

Sveriges Psykologförbund

Lars Ahlin
Förbundsordförande

Camilla Damell
Förbundsjurist